

UČITELJSKI

T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in velja za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj V.

V Ljubljani 15. januarja 1865.

List 2.

I.

Doslednost.

Ni je pri učniku lastnosti, ktera bi podučevanje tako bistveno pospeševala, šolsko obnašanje tako dobro in stanovitno vredovala, kakor je doslednost. Kaj pomaga naj marljiviša pridnost, naj boljši dar za podučevanje, ako ni doslednosti? Važna in silno imenitna je ta krepost, vendar se le malo od nje govori; cvetè na tihem kraji. Kdor se veliko z njo ponaša, jo ima malokdaj; kjer se je pa vdomačila, tam pa dela tiho in na skrivnem, pa nevtrudljivo in neprenehoma marljivo; vse vreduje in oskerbuje. Vredno je tedaj, da to neprecenljivo lastnost bolj na tanko pregledujemo in zasledujemo njene viire, da bi si jo pridobili.

Kteri učenik pa je dosleden? Tisti, kateri se od začetka do konca v slehernih rečeh derži stanovitnih načel in pravil, se po njih ravna in jih nikdar v nemar ne pušča. Nad vstvarjenimi rečmi se uči stanovitnega reda.

Po večnih, nepremakljivih postavah se gibljejo nebeške trupla, rastline rastejo in poginjajo po redu, ktereга jim je večni Bog odkazal; pri učniku so pa vodila, ktere je dobro premislil in ktere je skušnja vseh časov poterdila, tista pot, ktere se vedno in stanovitno derži, in tako zmirom zanesljivi vodnik pripelje tudi svoje učence brez ovirkov in obotavljanja do namenjenega konca.

Dosledni učenik je tudi takšen pri podučevanju. Zgodaj se je poprime dobre metode in vedno skerbi, da si jo ohrani.

Ne obrača svojega plajsča po vsakem vetru, in ne sega po novih rečeh, zato, ker so nove in še le prišle v šego; ne navezuje se pa tudi svojeglavno in terdovratno na staro. On dobro vé, da svet napreduje, skuša nove učila; kar je dobrega si ohrani; dobro vé, da podučevati se ne pravi, otrokom šolske reči po vnanjem vbijati v glavo, da mora tedaj tudi podučevanje, ki pripravlja človeka za življenje, tako se vrvnati, kakor čas tirja. Pri podučevanju pa se ravná po stanovitnem dnevnem redu, in po tem navodu, kakor si ga je načertal v začetku leta, dalje podučuje. Pri slehernem podučevanju dobro vé, kaj hoče in kako da hoče. Se ne prenagli, pa tudi ne zaostaja, novo staremu prilaga, in napreduje počasi in neprestano; tako da so otroci primorani k podučevanju, nazaj ne morejo, ter morajo iti naprej.

In kakor je podučevanje tako je tudi odgojevanje. Preden kaj zapové, premisli; kar pa izreče, pri tem pa ostane, in se kar za las ne odmakne. Dosledni učenik malo zapoveduje, pa to malo, kratko in določno; kar pa je enkrat zapovedano, zgoditi se mora. Njegova beseda je nepremakljiva postava, kakor govori, tako ravná; kar obljubi, spolnuje; kar tirja, zgoditi se mora. Vse, kar se v šoli zgodi, je vredjeno. On gleda, kako otroci v šolo dohajajo, kako odhajajo, kako hodijo v klopi in iz klopi; vsaka kapa, vsaki plajsč, vsaka pisna knjižica ima svoje odločeno mesto. Učenikovo oko gospodari po vsi šoli, po njegovem migljeji se ima vse ravnati, njegove naredbe so učencem neprestopljive meje, kterih se v nekterih dneh poprimejo, in tako pozneje mislijo, da drugače ne more biti. Učenik, ki je dosleden, plačuje in kaznuje po zasluženji in zadolženji, in v šoli ne gleda staršev, ampak otroke. On se pa tudi ne prenagli, razdražen ne kaznuje, graja in hvali v pravi meri, in ko se mu enkrat kri ohladi, reč preiskuje in razsojuje. Kar danes kaznuje, to tudi drugi dan, — in nadloge in druge uime ga ne prenarédé; brez strahu in graje stojí nepremakljiv, kakor hrast v silnem viharji.

Migljeji o „Drugem berilu“.

Zapisal J. Gros.

Vsaki oddelek v „Berilu“ zahteva, da ga učitelj živo razlaga, in ako učitelj umé, n. p. kako pesem po razmerni razlagi

otroku vtisniti v nežno serce, mu bode dostikrat taka pesmica še v poznejem življenji vedno nepozabljiva.

Ako je učitelj zmožen, da vsako berilo, tako rekoč, v sé vzame, in da ga potem pred učenci zopet razprostira, kmali zapazi, kako živo se je vtisnila njegova razlaga učencem v serca. — Pravo otroško življenje je gledanje; otrok naj se navadi, da povsod okrog sebe dobiva lepo celoto in edinstvo, in da z novimi, ptujimi podobami bogati svojo domišljijo, ter jo s prosto besedo zapisuje. Prenapeta domišljija pa naj se vendar ne goji; le resnica naj deli pravi, jasni zaumen.

Učitelj naj skerbí torej, da bodo njegovi učenci povsod v naravi, kakor tudi doma v hiši sedaj večji, sedaj manjši prostor v mislih omejali, ter si ga tako kot živo podobo za sklepe zedinovali. Naj jih spominja, da vsako, tudi naj manjšo stvar posebno na tanko pregledujejo, da vsako naj manjšo pičico na nji preiskujejo, in da si tako pridobujejo brez števila znamenj, ktere kažejo enake ali različne reči, in da te pridobljena znamenja in različnosti s prosto besedo zapisujejo.

Iz tega se jasno razvidi, kako potrebno je, da se učenci posebno v pismenih vajah urijo, kajti malo ali celó slabo se na to gleda. Jaz menim, da naj

1) učitelj učencem iz kakih drugih bukev prebere kako povest, in učenci naj potem kratko zapišejo, kar se je bralo;

2) učitelj naj učencem pové kako kratko pripovedko, in učenci naj jo potem razširijo;

3) učitelj naj učencem dá v nekoliko besedah tvarino kakega popisa prav v prosti in splošni osnovi in v lahkem načertu, in po tem načertu naj potem nalogo dalje izpeljujejo.

Do sedaj se je tu pa tam le bolj zahtevalo to, da je učenec na tanko vedil, kaj so narečja, kaj klicavke, pristavki, dostavki i. t. d., zmožen pa ni bil, da bi bil le spisal še tako lahek in prost spis, kajti v njegovi glavi so se le verstili slovnični izrazi, letos v tej, drugo leto v drugi obliki, — svojih misli, ki jih je dostikrat izverstne mislil, pa ni mogel v besede zmeniti in jih zapisati. In tega ni mogel storiti, ker ni bil tega navajen, in tudi od samih slovničnih izrazov ni vedil, ali bo to ali uno reč prav zapisal, ali ne. — Vendar s temi besedami slovnici nikakor ne zapiram šolskih vrat; mislim le, da bi se berila mogle bolj djansko obdelovati, in da bi tako mladini

prinašali več koristi. — Živo se še spominjam učitelja, pri katerem smo vsako uro 8 — 10 „platelcev“ izbrali in v 4 — 6 tednih vse berilo prebrali; koliko koristi smo od tega imeli, vsak lahko spozná!

Ker se pa še dan danes v nekterih krajih dosti boljša ne godí, sem ravno sledeče berila nekoliko pretresel, da bi uni učitelji slabo pot popustili in se vernili na boljšo.

Naj bolj pa me je pri teh spisih vodil namen, da bi izverstni in izurjeni učitelji tudi svoje mnenja in razlaganja zarad berila v „Tovarušu“ razodeli, in tako časoma razlagali več berilnih oddelkov.

To je težko, bi morda kdo mislil; takemu svetujem, da naj to le po malem poskuša, na primer:

Sprehod: spomladi, polleti, jeseni, po zimi; zjutraj, zvečer, po polji, po gojzdu, ob studencu, reki, v nedeljo, po nevihti, ozdravljenji, s starši, i. t. d.

Steza: po dolini, polji, ob reki; po gori k znamenju, k vasi i. t. d.

Znamenje: v gojzdu, na višavi, pod lipo, na pokopališči i. t. d.

Ljubi učitelj! če tako delaš, bodeš kmali zapazil, kako učenci veselo popisujejo.

Res je, da pri začetku bodo le kake dve, tri ali štiri verste spisali, toda to nič ne dé, sej se tudi počasi daleč pride.

Nihče pa naj ne misli, da bi to bile glavne vodila pri berilu; to so le priprosti migljeji, kateri naj slabše učitelje zavernejo na boljšo pot, izurjene učitelje pa napeljejo, da o tej reči kaj bolj izvrstnega pišejo. —

Molitev.

(Str. 1.)

I.

Učitelj bere sam krepko, počasi in s pravim povdarkom učencem spis: „Molitev;“ ko zbere, naj ga v branji naj bolj izurjeni učenci posnemajo, in potem naj razlaga posamesne besede, n. p.

„Blagoslovi“ *) je pravilno za nepravilno „žegnaj“, „Oče večni“! — t. j. On, ki je od vekomaj, torej Bog; „delo“ je

*) Glej „Jezičnika“, ali pomenke v slovenskem pisanju, II. leto, str. 1 ali I. pomenek!

vsako početje telesnih ali duševnih moči zarad pričakovanega vspeha, tukaj je v zadnjem pomenu toliko, kakor delo mojega duha ali glave, torej uk; „svoje dni“ — ves čas svojega življenja; „v serce sadi“ — kakor umni kmet zernje sadi v zemljo, da bi doneslo obilni sad, enako je tukaj serčna želja izrečena, da bi mu Bog čednosti podaril; „rastem v dobrem“ — kakor je mlado drevo v rasti vedno močnejše, enako je tudi človek v dobrem, ako svoje dolžnosti do Boga in ljudi skerbno spolnuje.

V prvem odstavku je zaupljivo izrečena ponižna prošnja, v začetku drugega pa terdna obljuba; potem sledi zopet hrepeneča prošnja.

II.

Naloge za daljno izpeljavo.

a) Naj učenci letó pesem, kakor so si jo zapomnili (se vé da v prozi), zapišejo, n. p.:

Mladi učenec zaupljivo nebeškega Očeta prosi, naj mu njegov uk blagoslovi v božjo slavo in njegovo lastno srečo. Priporoča se mu za rast v čednostih in vedno brambo. Objubljuje, da bo priden učenec in pokoren otrok, da bo vedno živel v lepih čednostih in lepem zadržanji, in tako srečno prišel v svojo večno srečo — v nebesa.

b) Kako in s čim naj vsaki mladeneč šolski uk prične? n. p.: da prosi za blagoslov Boga, njega, daritelja vseh dobrot, da hoče vse, kar se je naučil, obračati le v njegovo slavo in svojo lastno korist, — da sklene, da bo rasel v lepem vedenji, v čednostih, da ga bodo tudi ljudje radi imeli i. t. d.

III.

„Molitev“ naj se učenci naučé na pamet.

„Božja volja“.

(Str. 1.)

I.

Ko učenci odmolijo šolsko molitev in se usedejo, naj učitelj reče: Danes, otroci, vam bom povedal lepo in mično povest od ubožca, vdanega v božjo voljo. Potem naj jim pripoveduje prav priprosto spis: „Božja volja“. Ko končá, naj vpraša, od katerih dveh oseb jim je pravil, — kaj je bolnega in ubožnega človeka zdravi in premožni sosed vprašal, — kaj mu je ubožec odgovoril i. t. d. Tako naj vpraša, sedaj enega, sedaj drugega učenca po celi povesti. Ko vso povest izpraša, naj on sam resno bere učencem povest, in potem naj kdo boljših učencev

to še enkrat bere. Tako si že marsikteri vso povest bolj ali manj zapomni, torej naj učitelj vpraša: Kdo mi more celo to povest brez bukev povedati?

II.

Slovnica.

Razlaga posamesnih besedi, n. p.: Kteri prilogi so nasproti prilogom: „božja“, „ubogi“, „bolni“, „dober“, „nadložen“ i. t. d. — Koliko je tū imen in ktere so. — „Volja“, „človek“, „sosed“, „ubožec“, „bolnik“ i. t. d. Ktere od teh so moškega, ženskega ali srednjega spola? Ktere so v ednini ali v edinem številu? Spremenite vse te v dvojino in množino! i. t. d. (Glej „Slov. nem. praktič. gramatiko“!)

III.

Naloge za daljno izpeljavo.

a) Kaj povikšuje težavo uboštva?

Ubogi nima časnega bogastva — si mora skerbljivo in težavno prisluževati vsakdanje hrane, — nima prijatlov — je zapuščen in dostikrat tudi zaničevan — posebno pa občuti grenkoto uboštva, ako je poprej živel v veliko boljših okoliščinah i. t. d.

b) Kam uboštvo dostikrat zapelje človeka?

da bogatina zavida — zoper Boga in njegove naredbe godernjá in mermrá, — da se boji in sovraži druge ljudi — kar ga dostikrat zapelje v velike hudobije, da postane ropar, morivec i. t. d.

c) Kje najde ubogi le tolažbo?

Naj boljša tolažba mu je sv. vera — sej so pred Bogom vsi ljudje enaki — lepa narava ga tako kot bogatina razveseljuje — in ako svojo grenko osodo vdan v božjo voljo prenaša, sme terdno upati, da bode enkrat v nebesih se bolj veselil. (Ubogi Lazar in bogatin i. t. d.)

IV.

Naučite se tudi te povesti na pamet!

Dalje prib.

Pomenki

O

slovenskem pisanji.

I.

Deb' zlomil si glavo,
Kaj vošit nevem;
Lan' tlačil sim travo,
Še letas jo grem.

Tovars. Ker si lani o novem letu ti meni srečo vošil, bi se spodobilo, da jo letos jaz tebi. Ali — kar je l. 1798 sebi pel Vodnik, veljá l. 1865 tebi in meni. Da bi zlomil si glavo, ti kaj posebnega vošiti ne vem; to pa vem, da lani tlačil sem travo, ktera rodila nama je cvetja malo, in še tega rožice so se koj osule! Kakor bučelica marljivo po pisanem polji — sva brala midva po polji slovenskega pisanja ter nabrala lepo število različnih pomenkov; toda brez suma — Jezičnik — kaj stori? Pobere jih nama vse, prilastí sebi, razglasi za svoje blago ter nese po svetu; naji pa celo pri poštenih Slovencih počerni, da je gerdo, rekši: da je nabral zlato čislo lastnih razgovorov med časi porednim učencem in časi neporednim tovaršem.

Učenec. Lepa je ta! To ti je vošilo za novo leto, da ti vnema serce in zažiga v obrazu pogum! Kar me o tem nekoliko tolaži, je to, da si Jezičniku ti neporeden, jest pa poreden — se ve da v smislu, v katerem sem lani to besedo razlagal.

T. To tebe tolaži, da si ti le časi poreden in sploh neporeden, jaz le časi neporeden in sploh poreden? — Jezičnik pa ni le časi, le sim ter tje, ampak vedno neporedni Jezičnik. Tako se je bralo v očitni rzsodbi.

U. Kakor se posojuje, tako se tudi vračuje. Z zmerjanjem se mu poreče neporedni Jezičnik. Napis je dobil, prav cenjen napis na čelo; zdaj naj ga le zbriše ali popravi, kakor vé in zna.

T. Morebiti móti Jezičnika Prešernov seršen: „Ko vsaka ni žival lesica — Tak vsaki ni napis pušica“. — Vendar vreden je, da se nekoliko znósiva nad njim, ker je z nama ravnal tako nemilo, in da ga mine slá t. j. tista sladka želja, grenke beliti poštenim ljudem!

U. Naj gorje mu jo bova zasolila, če se lotiva njega samega. In veš kaj? Tisto glasovito pismo, ktero je za

l. 1864 nama dal na pot, ima za najne pogovore v l. 1865 tvarine v sebi dokaj in dosti.

T. Jezičnik se mu pravi z zmerjanjem; ali si je bil pač svest celega pomena svojega primka takrat, ko se je per-
vikrat bil napravil po svetu?

U. Z jezikom brez jeze — Jezičnik se imenuje, in meni se prav zdí, da je iz tiste korenike jeza in jezik in torej tudi jezičnik.

T. Kopitar (Glag. Cloz.) piše: jazva plaga. Carniolis sonat jeza et significat iram. Miklosič (Lexic. vet. slov.) jeza morbus, z istim glasnikom, s katerim se piše jezyk' lingua. In Schleicher jeza morbus skr. indh urere, jezyk' lingua, skr. lih, lingere (Ksl. Spr. 54).

U. V novoslovenskem je jezik, kar v latinskem lingua: a) govorilo (Zunge), b) govor (Sprache).

T. V českem pomeni jazyk a) lingua, b) lingua nationis, c) natio. Tudi v stsl. je časih jezyk' gens.

U. In jezičnik je v nsl., kdor dobro zna govoriti, komur jezik gladko ali namazano teče, kakor kacemu jezičnemu dohtarju.

T. V stsl. pomeni jezyčnik' gentilis, ethnicus; in v rusovskem še zdaj: a) paganus, b) multarum linguarum gnarus, in c) calumniator.

U. Da se neporednemu Jezičniku slovenski svet ne zakrohota, pustiva imena té po latinski, naj sam pri sebi pre-mišlja, kaj je že in kaj še ni; midva pa dejva raji obirati koj od verste do verste njegovo pismo, ktero imajo najni lanski pomenki na čelu.

II.

T. Clovek — je koj na čelu, v pismu perva beseda. — Morebiti je ni slovanske besede, je pisal pred nekaj leti hrovaški list Neven (v. Novic. 1853), ktera bi se tako različno izgovarjala kakor človek. Rusi pravijo čelovek, Malorusi čolovik, po staroslovensko, poljsko, česko in slovensko človek, po serbsko in hrovaško čovèk, čovek, čoviek, človik, pa v nekterih krajih tudi čoek in čovo. Poljski pesnici okrajšujejo človeka tudi na člek, in Piperčani na černogorskih berдах pravijo tudi čok.

U. Menda se tudi tako različno razlaga. Meni je ruska pisava prav všeč, in jaz bi djal: čelovek t. j. stvar, ki a)

čelo (glavo in v glavi pamet) nósi po koncu, da se obrača kviško proti nebu, ne pa samo v zemljo kakor nespametna živalina (čelovek, *ἔνδοπος*), ali pa b) stvar, ktera — sama na čelu vseh pozemskih stvari — ima čelo za vek ali večnost, in ne samo za čas in sedanji svet (čelo - vek, hrov. čověčanski, čověčanstvo).

T. Res lepa in pomenljiva je tvoja razlaga. Metelko ima tudi v svoji slovnici človek, človeka, rus. čelovék, iz čelo; toda Kopitar pravi na to: čelovék est purus putus russismus, sicut voron pro vran i. t. d. — V drugem pomenu piše Slovesnost (slovaški list l. 1864 čislo 23): „Alebo na pr. věk (viek), viečka (vička, mihalnice, vieždy na očiah), odtial' čeloviek (člověk), t. j. kto má na čele viek vymerany alebo i, celo - vek, cely vek; věk tol'ko ako mih, čiastka času, čas“. — V stsl. je věko palpebra, věk pa a) aevum, b) robur, virtus.

U. Čelo, čelovek, čeljad (famulatus), čeljata, čelada (galea) i. t. d. so vzajemne besede?

T. Čelada je dvomljiva, pravijo, morebiti iz laške celata, celare, kakor Helm iz hehlen.

U. Pa krilo iz kriti; sej je že Schoenleben rabil to lepo besedo, in kako ponosno krije jasno čelo verlemu junaku svetla čelada! (quasi frontis praesidium aut tegumentum, p. Marko.) In sej je že nekaj prilik v slovenskem p. brada, germada, livada i. t. d. — Kako tedaj razlagata to reč veljaka slovanska Miklosič in Schleicher?

T. Miklosič piše: človék' *ἔνδοπος* homo. In lingua vet. etiam plur. človéci usurpatur. — Etym. fortasse scr. shru audire; in plurimis derivatis: sonum edere, ut sit: člov - ék'. — Na to piše Schleicher: „človék' homo, die einzig mögliche etymologie dieses so wichtigen und doch so dunkelen wortes scheint die von Miklos. (radd.) zu sein, welcher člov - ék' abtheilend in člov eine andere Form der gewönlich slu, slov lautenden wurzel, skr. cru, gr. *κλυ* erkennt, welche im slawischen in derivaten auch reden, vernehmlich reden heisst, vgl. slovo verbum, slovenin Slovenus, böhm. slovan u. s. w. Slawe, ferner böhm. slavik, russ. solovej luscinia“. —

U. Človek je torej stvar, ktera razločno govori. Govoriti more pa le, kdor ima čelo, t. j. duha in z duhom sklenjeno telo. In že Herder pravi: Kakor loči beseda in govor človeka od živali, tako loči lepo izgovarjanje besed in umetno govor-

jenje človeka od človeka morebiti ne manj, kot loči govor človeka od živali.

T. Metelko sam je spremenil poznej svojo misel, ker a) v besedi človek je vse drugačna končnica, kot v drugih p. davek; rod. davka, stavek, rod. stavka, človek pa rod. človeka; b) ljudske ali narodske imena se posnemajo po jeziku ne pa po životu (cf. Slovenec, Nemeč, Vlah). — Po tem misli menda Metelko, da je človek iz celo integer (ganz, gleichsam vollkommen) in vek govor (das Reden, skr. vak reden, vakas die Rede). Po Dolenskem je še znan pregovor: Breg jemlje vek (das Bergsteigen benimmt die Sprache); nevéčen je, kdor težko govori. Človek pa je, kdor ima cel vek ali kdor razločno, razgovetno govori (cf. stsl. veť proprie verbum, sermo; pactum, consilium; véštati loqui, consilium dare; croat. serb. vécati consilium habere).

U. Pa tudi slovenski vécati t. j. vpiti (schreien), glasno govoriti. Kedar pridemo na svet, znamo vekati in jokati; govoriti pa ne znamo, le po živalski bečimo, pravi Herder. — Posebno me veselí, kar kaže Miklosiĉ, da je v stsl. tudi v množnem številu se rabilo: človeci. Sedaj se v dvojnem še sploh rabi človeka, — *ov*, — *oma* . . , v množnem si pa nekteri ne upajo skorej ter pišejo raji ljudje.

T. Čemu bi delali razloček, dokler se da pisati praviloma in tujcem je zlasti vstreženo, kteri velikrat pišejo človeki — *ci*, — *kov*, — *om*, i. t. d.; domaĉi že umejo in se kmali privadijo. Tudi Nemeč, dasiravno mu rabi v množnem številu Leute, piše pravilno Mensch — Menschen, Mann — Männer.

U. Celo nemški „*man*“ se sloveni s samostavnikom človek, kedar se z njim zamenjati dá, n. pr. Človek ne živi, da bi jedel, ampak le jé, da živeti more; s tretjo množno osebo v tvorini pa, kedar je toliko, ko „ljudje“, n. pr.: Novo vino devajo v nove mehove. Met. —

Kako bi se vsi Slovani najlože nauĉili vseh slovanskih jezikov. *)

Spisala naj bi se za vsak slovansk narod taka slovnica ki bi, kolikor mogoĉe na kratko, razkazovala enakosti in razliĉnosti vseh drugih slovanskih jezikov, in sicer:

*) Ta misel je res lepa in hvale vredna; toda — ali bode kdaj djanjska in resnica, sam Bog vé! Dokler po naših gimnazijah in realkah toliko raznoterega in nedjanjskega razlagajo, dokler nam za slovensĉino skozi in skozi

1. za Slovence, v slovenskem jeziku pisana, naj bi kazala, v čem je enak slovenski jezik hervaškemu (ali serbskemu), potem českemu, poljskemu in ruskemu, in v čem se od njih razlikuje;

2. za Hervate ali Serbe, v njih jeziku pisana, naj bi razkazovala ravno to od slovenskega, českega, poljskega in ruskega jezika;

3. za Čehe, v češčini pisana, naj bi razlagala vse to od hervaškega, slovenskega, poljskega in ruskega jezika;

4. za Poljce, poljski pisana, naj bi spet razkazovala enakosti in različnosti vseh družih slovanskih jezikov s poljskim, in

5. za Ruse, v ruščini pisana slovnica, naj bi ravno to razlagala od vseh družih slovanskih jezikov.

Taka slovnica naj bi se potem v dotični deželi vpeljala po vseh gimnazijah in realkah. Slovenska taka primerjavača slovnica po slovenskih deželah, hervaško-serbska po Hervaškem itd. Šolska mladina bi se po tej poti igraje naučila vseh slovanskih jezikov toliko, da bo lahko razumela vsako slovansko delo. Tako bi postala cela slovanska literatura lastnina vseh Slovanov skup in vsacega slovanskega naroda posebej, in ne bi trebalo toliko tujim knjigam v slovanske kraje poti odpirati, a domačim slovanskim je zapirati.

Po tem načinu bi tudi najbolje razvidili, kako se ima slovansko narečje slovanskemu bližati, da dosežemo tudi mi Slovani skoraj to, kar so dosegli pred nami vsi omikani narodi, to je — en občen jezik. Do tistihmal pa bi saj vsak omikan Slovan razumel vse slovanske narečja. In tako bi bile široke vrata odperete vsaki slovanski knjigi. „*Novice*“. (Val. Lušnik.)

P a š n i k.

Nekaj o domačem pravilnem jeziku. Nekteri učitelji razgrinjajo v šoli že pervincem vse svoje jezikoslovne

boljših učiteljev ne dajo, dokler se ti, kar jih je dobrih, s slovensčino ne morejo ponašati, temuč se morajo za njo še le bati, dokler se učenci sploh slovensčine same bolje ne učijo, dokler se pridnim in radovednim celo ne pomaga, da bi se soznani s katerim bližnjim slovanskim jezikom, p. s hrovaško - serbskim, českim i. t. d., dotlej lepa misel ostane le misel, in dotlej omenjena slovnica tudi v očitne učilišča mōgla ne bo. Pri tej priliki bi radi tudi mi priporočili učencem in šolam, kar piše po „Danici“ č. g. dopisnik iz Slatine: Cesarovič Rudolf govori prav dobro nemški, madjarski, laški in česki jezik. Ali ni le-tá prvi avstrijski učenec prelep zgled učencem in šolam, da naj bi se v mnogojezični Avstrii učili nekoliko več domačih, vsak dan potrebnih, in nekoliko manj starih jezikov, n. pr. greškega, ki se tako malo v življenji rabi?

Vredn.

izrasede, in tirjajo, da bi jih učenci kar naravnost posnemali. Po taki poti se učencem jezik pristudi, in marsiktera iskrica, ki že naravno tli za materni jezik v otroškem srcu, se zatara, da malokdaj ali še celó nikoli več ne oživi.

Učitelj naj tedaj o začetku ne bo preveč zbirčen v jeziku, in naj pusti, da otroci poljubno govoré, kakor so navajeni pri starših, bratih, sestrah in drugih domačih, ki so jim ljubi in dragi. Učitelj naj o začetku prav počasi in, bi rekel, nevidoma malo po malo in prav previdno in poterpežljivo popravlja učencem skazene besede in jih uči bolje, književno gororiti. Naj pred naj to začenja pri besedah in stavkih, ki jih učenci pišejo in potem še le tudi v govorjenji. Prizadeva pa naj se učitelj, da sam vedno čisto govori, in zapazil bo, da ga bodo učenci kmali radovoljno posnemali.

Šolsko blagó.

Iz Slovnice. (Glagolska sprega.) Zložite iz teh le besedi proste stavke: jabelko, pleti, mlinar, seči, hlapec, gnjiti, žanjica, mleti, dekla, gristi, pes, presti, plevica, žeti.

Iz Spisja. Naštejte tiste, ki nam pripravljajo vsakdanji živež! Kaj dela kmet? Kaj delajo plevice? Kaj žanjice? Kaj delajo mlatiči? Kje se dela moka? Kdo melje žito? Kaj se peče iz moke? Kdo peče kruh? Kaj dela kuharica? Kaj dela vertnar? Kje se dobiva meso? Kdo pripravlja meso? Kje so zajci, serne in jeleni? Kdo jih lovi? Kje živé ribe? Kdo jih lovi? Kedaj jih jemo? Kje se dobí vino? Kdo ga prideluje?

V čem ste si podobne šolska izba in domača stanica, v čem pa ste različne? (Šolska izba in stanica obedve ste pod streho; obedve imate vrata, okna in peč; v obehdveh so miza, stol, klopi in podobe. Pa šolska izba je navadno večja od stanice; v šolsko izbo se hodijo mnogi otroci učit, v stanici pa stanuje le domača družina; v šolski izbi nikdo ne prenočuje, v stanici pa so ljudje po dnevi in po noči; orodje v šolski izbi je drugače, kakor v stanici i. t. d.)

Iz številjenja. a) Dva kmeta menjata z vinom in ovsom. Jurče ima 160 veder vina, vedro po 5 gold. za gotovo plačilo, pri menji pa po 7 gold. Matiče pa ima ovsu za gotovo plačilo mernik po 1½ gold. Vpraša se, po čim bo Matiče nastavlil oves pri menji, da bo z Jurčetom v enaki meri, in koliko mernikov bo Matiče mogel dati Jurčetu?

b) 12. okt. 1492 je Kristof Kolumb našel otok San - Salvador; koliko časa je že od tega — danes 15. jan. 1865?

c) V neki družini sta stari oče in stara mati stara 170 let, stari oče in oče vkup 148 let, stara mati in oče 138 let, oče in mati 112 let, mati in hči 73 let, hči in sin 29 let; koliko je vsakteri star?

Kratkočasnica.

Neki učitelj vpraša v šoli gostivničarjevega Anžka to le iz številjenja:

„Anže, ti si bistra glava, ki te imam že davno rad, izštevilil mi tudi ti kaj, poslušaj me: Jaz bi šel k vam v gostivnico, in bi spil tri verčke ola po 12 kr., in bi snedel eno popoprano meseno klobaso za 10 kr., in bi prigriznil zraven tudi za 1 groš kruha; koliko bi mogel plačati tvojemu očetu?“

Anžek odgovori: „Gospod učitelj, le pridite večkrat k nam, sej veste, da vam moj oče vselej radi dajo zastoj piti in jesti, kolikor vam je ravno za malo južino potreba.“

Novice.

Iz Slatine na Stajerskem. Vošilo, ki ga „Zgod. Dan“ za šolsko mladost v svojem zadnjem listu lanskega leta daje, je pač vredno, da si ga tudi mi učitelji na pamet zakličemo, ki se glasi: „Vošiti je, naj bi šolska mladost in drugi olikani v sedanjih kalnih časih se lotili slovenskih v dobrem duhu pisanih časnikov, in posnemali cesaroviča Rudolfa, ki še komaj v sedmi godini govori že prav dobro nemški, madjarski, laški in česki jezik. Ali ni le-tá prvi avstrijski učenec prelep zgled učencem in šolam, da naj bi se v mnogojezični Avstrii učili nekoliko več domačih vsak dan potrebnih jezikov?“

Mladi cesarovič pa se rad uči in pripoveda tudi lepe zgodbe, kakor se bere v graškem dnevniku lanskega leta broj 233. Ima pa tudi za veronauk nekega gospoda duhovna z imenom Majer, ki je poprej v nekem višjem ženskem odgojelištu na Dunaju slovel ko moder in verli katehet; ko so svetli cesar Franc Josip pred kakimi že dvema letmi od njega zaslišali, so ga k sebi povabili, in mu rekli: „Vedite gospod Majer, jaz imam do vas eno posebno prošnjo, ali me bote uslišali?“

Tako ponižno govorjenje gospoda M. neki celó osupne, in on odgovori: „Blagovelite Njih Veličanstvo le zapovedati, in jaz Vaš hlapec bodem vbogal“. „Ni tako“, zavernejo verli Vladar: „jaz sem Vaš prosnik: bodite tako dobri, in mi vzemite mojih dvoje otrok v svojo skerb, in jih prav natanko v keršanskem nauku in življenju podučujte“. Več duhovnov je neki hrepnelo za omenjeno službo; vendar je ona doletela le prostega toda pridnega in modrega duhovna Majerja. Spet lepi zgled za roditelje, kako naj tudi oni skerbé svojim otrokom za keršansko izrejenje, koji si naj vzemejo Njih Veličanstvo našega keršanskega cesarja za vzor, od kojih dunajski korarji še več lepih keršanskih izgledov vejo povedati, vendar za danes bodi toj potez dovolj, ker še mislim gospode učitelje in učiteljske pripravnike tudi pozorne storiti, da bi bilo dobro učiteljem, koji bi znali tudi hrovaški ali tako zvani ilirski jezik na toliko, da bi v njem zamogli hrovaško mladost podučati, v kojoj kronovini se zdaj pogostem šole stavijo, in učiteljstva uterdujejo; kaj in kako, da tam učenikov po farah želé, nam kaže 382. stran „Zagreb. kat. lista“ g. 1864, ko govori: „U Skakavcu je nova crkev s krasnim korom, zasada još bez orguljah, al će i ove mjestni župnik nabaviti za ono 500 st., koje je njih uzoritost poklonila, čim se tko nadje, koj će bar ponješto skladno na nje udarat znati. Ovdje nemogu nikako premućati veliku našu u vitežkoj krajini biedu. Učitelji krajiški doduše se uče svoje propisane nauke, nego se orguljati neuče, što je vendar iz mnogih razlogah od velike nužde po nas. Da dodješ mili čitatelju u nedjelju ili na blagdan u našu crkvu, vidio bi svećenika kod žrtvenika, al ga nebi čuo, da on kao što je po gradjanskoj Hrvatskoj i srećnijih predjelih krajine na-

vadno, pjeva sv. misu — ne, izim ako narod bez orguljah svaki na svoj glas vikati počme; i tada čes lahko moči prosuditi našu pobožnost i duševno veselje, koje mi svećenici imamo u ovih crkvah naših. Vjeruj mi, u celoj sl. slunjskoj pukovnji izim treh župnih crkvah neima nijedna orguljah, dakako najviše snestušice uvježbanih orguljašah, pjevačah.“ Ajd za kruhom, koji ga doma nima, alj ne le z turbuhom, ampak tudi s potrebnim naukom! Zdravo!

Iz Celovca. (Vabilo slovenskim pisateljem.) V seji 18. decembra minulega leta je sklenila „družba svetega Mohora“, da se sestavi in prihodnje leto mimo treh — štirih drugih bukvic na svitlo dá knjiga, ki bi bila po tehtnem zapopadku in po vzorni pisavi pripravna za domače in šolsko berilo bolj odrasli (10 — 15 letni) slovenski mladini. Obsegala bode v ta namen v skerbni izbiri vsakoverstno slovstveno blago, ki mladenču um in serce blaži in mu oči odpira za vse, kar je lepo in dobro. Da se pa ta naloga srečno izverši, poziva družba sv. Mohora vse slovenske pisatelje, da jej pritekó v ta namen z izdelki svojega peresa — vsak vsaj z enim ali z dvema spisoma — v prav obilnem številu na pomoč. Po godu jej bodo za to knjigo — imé jej bode „Cvetnik“ — vsakoverstne mladenški starosti primerne poezije, pravljice in pripovedke, zanimivi obrazi natoroznanski, krajepisni in zgodovinski, životopisi in popisi raznih ljudskih del, razni nраво-podučni spisi, pa tudi drugi, za mladino mikavni sestavki kakoršnega koli zapopadka. Vsi spisi, za „Cvetnik“ namenjeni, izvirni in poslovenjeni, naj bodo skoz in skoz lahkoumevni, ne preobširni (najbolje 1, 2, 3 — k večemu 5 — 6 strani obsegajoči), in jedernati v besedi in po obsegu, da se bode nad njimi mladina razgledovala in dušno razveseljevala. Za povračilo njih truda bode plačevala družba gg. pisateljem tiskano polo (16 strani male osmerke) izvirnih sestavkov z dvadesetimi, prestave pa z dvanajstimi goldinarji avstr. veljave; pošljejo naj se pa spisi vsaj do 15. marca 1865. Bog daj novemu „Cvetniku“ obilo podpore! Mladina in šola ga bote vesele! — Da se v Celovcu res prav čversto obdeluje slovensko polje, nam kaže tudi novorojeni slovenski časopis „Slovenec“, ki nam obeta prav veselo prihodnost. Vreduje ga verli g. Janez Božič. Naročnino (za celo leto 6 gold. 30 kr., za pol leta pa 3 gold. 20 kr.) sprejema tergovec g. Rossbacher. Slovenci, „Slovenca“ podpirajmo!

Iz ptujске okoliце 10. pros. 1865. V seji občinskega odbora na Ptujem 2. prosinca je bilo prav živo. Obravnovala se je plača učiteljev ondotne glavne šole. Radovedni smo bili, kakšen izid bo imela ta hvalevredna reč. Prepričali smo se, da ljudstvo zmirom bolj ceni učiteljski stan in si prizadeva njegove težave saj nekoliko polajšati. Denarstveni oddelek je sicer v poročilu overgel nasvet prvega oddelka od 3. okt. p. l. rekši, da so sedajne denarstvene zadeve takšne, da se plačilo učiteljev nikakor zboljšati ne more, in dodá, naj bi se ta reč preložila na poznejši bolj vgodni čas. Pa vendar je ves odbor (razun poročilnega oddelka in še enega glasa) glasoval za

vredjenje spoznavši, da za slabo plačilo ne moremo velikih in izverstnih del tirjati. Sklenilo se je tedaj, da naj se še ne celó 200 gl. dá iz občinske blagajnice za ta lep namen. Nasvet pa, da bi se ponavljajva šola razširila, žalibog! ni obveljal. Kakor v Celji se se tudi tukej nekteri izmed odbora povzdignili zoper učenje slovensčine na glavni šoli; pa niso pomislili, da je vsakemu tukajšnih stanovnikov ne le samo potrebna, marveč tudi zeló koristna. — Ker se ravno v sedanjem času o ljudskih šolah in učiteljski plači toliko govori in piše, in sim ter tje tudi kaj stori, mi naš ljubi „Tovars“ gotovo ne bo odtegnil malega prostorčka, da vsaj nekoliko popišem revščino nekterih podučiteljev, v tukajšnji okolici. Pervi učitelj kolikor toliko že rije, pa podučitelj (ali kakor se sedaj zove: Lehr-, Organisten- und Messner-Gehilfe) ta je reva! Zjutraj, kakor hitro se dan zaznava, mora vstati, da gre juternico zvonit, ne sme se bati ne dežá, ne mraza. Večkrat mora celo jutro zmerzovati v cerkvi, in opravljati cerkvenikovo službo. Ves zmerznjen pride v šolo. Po šoli je pa treba cerkev pometati i. t. d. Nekteri prvi učitelj le malokdaj gre v šolo, večidel le takrat, kedar podučitelj mora iti z duhovnim gospodom s svetilnico in z zvoncem k bolniku. Zakaj je tako? „Zakaj pa ima kovač klesčec“, nam bo marsikteri odgovoril. Pa to menda ni tako. Konec leta pa dobí nekteri podučitelj po 20 — 40 gl. letnega plačila. Znabiti, da mi kdo ne verjame tega, pa žalibog, to je gola resnica. Še več. Kedar pa podučitelj učitelju vse po volji in pa, Bog vé, kaj vse po starem kopitu ne stori, se učitelj zavoljo te ali une reči pritoži; ali pa če sam zavoljo slabe letine shajati ne more, naj pa se podučitelj kar pripravi na pot, kajti kmali bo prestavljen. Le ne vem od kod imajo prvi učitelji toliko oblasti. Tako se menda v celi lavantinski in ljubljanski škofiji ne godí, kakor le v tem delu, kteri se je popred štel k sekovski škofiji. Sedaj pa vprašam: Ali je mogoče pri takih okolisčinah stanu primerno živeti? Mlademu učitelju so potrebne bukve, pesmi, napevi i. t. d., kakor desna roka, ali pa si jih more pripraviti? Obleka tudi ni zastoj. Ni tedaj čuda, da si le malo mladih učiteljev prizadeva, da bi se še marljivo izobraževali; ter se povzdignili na tisto stopinjo omike, ktera je vsakemu učitelju, izobraževavcu ljudstva, potrebna. Zatorej se pa tudi najdejo učitelji brez vsega značaja; in ne le otroke, ki so njim izročeni, pa tudi celo srenjo moramo milovati; kajti otroci rastejo, ž njimi pa tudi hudobija, sebičnost, neotesenost i. t. d. Ali ni taka napčno izobražena mladina živa kuga za celo občino? Kakšna bota mož in žena iz take mladine, si vsakdo lahko misli. Da po tem takem tudi telesni stan ljudstva zmirom bolj slabi, ne bo nihče tajil. Priznati pa tudi moramo, da učitelj vendar ni vsega tega kriv. Vse vpije: „Omika naj se ljudstvo“! Začnite torej! Ne stavite podučitelje v versto hlapcev in pastirjev. Nadjamo se, da se bodo po izgledu verlih Ptujčanov tudi sosedne srenje kmali usmilile svojih revnih podučiteljev, kteri so ravno tako potrebni pomoči, da ne rečem še bolj potrebni, kot mestni učitelji, gledé, da je to prva stopinja in naj imenitnejše dobro delo za ljudsko omiko.

Rakoljski.

Iz Ljubljane. Razpis preč. tukajšnjega knezoškofjskega konzistorija 24. dec. preteč. l. s št. 1824/391 določuje za letošnje šolsko leto te le vprašanja za učiteljske zbere: 1) Na ktere različnosti v slovniškem oziru med nemščino in slovensčino naj učitelj pri obdelovanju prostega golega stavka (I. Abschnitt des „Praktischen slovenisch-deutschen Sprachbuches“) spominja otroke, da je nauk bolj mikaven in spešen? In koliko in kako naj učitelj ravno pri tem oddelku posebno obdeluje materni jezik? 2) Kdaj in kako naj se začenjajo vaje v govorjenji in spisovanji; kakó naj se v teh vajah primerno napreduje od pol leta do pol leta v 4 razredih glavne šole, in kako v malih šolah, kjer je eden ali več učiteljev? 3) Kako naj in mora marljiv učitelj zbujati ljubezen do sadjoreje in jo vsepešno povzdigovati ne le samo pri otrocih, ampak tudi pri šolski srenji, da si tako pridobi pravico do darila, ki je za to odmenjeno. 4) Kaj naj učitelj po postavi storí, da ni kriv, če otroci ne hodijo redno v šolo? 5) Kako naj se učitelj ravna pri vradnih vlogah, če ne dobiva postavnega plačila? — Zraven tega pa ta razpis posebno zaterjuje, da naj vsi učitelji prav pridno in stalno izdelujejo te vprašanja in jih pošiljajo okrajnim šolskim ogledništvom vsaj do konec mesca oktobra. To pa se zato tako marljivo naroča, ker se je iz lanskih pismenih odgovorov vidilo, da nekteri učitelji še ne poznajo pomočnih knjig in tudi ne učiteljskih časopisov „Uč. Tovarša“ in „Oesterr. Schulbote“, in jim je neznano, da se morajo začetni učenci številjenja iz glave zato tako počasi učiti, ker še niso vajeni misliti, in da je povsod treba dobre podlage, posebno pa pri številjenji, — da se morajo perve števila od 1. do 10, kar je mogoče, dobro razumeti, ker v tem je zapopadeno vse številjenje i. t. d. Tudi je veči del učiteljev razodelo, da desetnih drobcev ni treba učiti v ljudski šoli, kar bi bilo pa vendar dobro posebno pri sedanji desetiški sestavi pri denarjih in pri tehtah, in kar se bode pred ali potlej tudi gotovo godilo. Vidilo se je tudi, da je pomočna knjiga „Methodik des Zifferrechnens“ še sploh neznaná, ker se je sploh terdilo, da v ljudski šoli ni treba učiti trstavke, pa se vendar vsaka taka naloga lahko izštevili, če se navadno množi in delí. Kako bi bili morali učitelji odgovarjati o zadevi pomočne knjige „Unterklasse“, se bode vidilo iz zeló spretnega spisa, ki ga je sestavil g. Jož. Levičnik, ki ga bode „Uč. Tovarš“ priobčil.

— Št. 1848/397 pa naznanja, da se bo milodarna vstanova s 26 gold. in 40 kr. letnih obresti, ki jo je izsluženi normalnini vodja, c. k. šolski svetovavec in častni korar, preč. g. Jan. Nep. Schlaker napravil za učiteljske vdove, — od 1. avgusta 1864 do tega časa 1865 drugi vdovi podelila. Ako je tedaj kje kaka vdova, ki ne žvíva nikake druge vstanove in hoče za to prositi, naj z verjetnimi spričali dokaže, da je revna, da lepo žíví, in da je nje mož naj manj deset let pošteno služil za učitelja malih šol na Kranjskem. Prošnje naj se oddajajo pri preč. knezošk. konzistoriju v Ljubljani do konec mesca februarja t. l.